12.2.2025

Sivistysvaliokunnalle

Arenen lausunto valtioneuvoston selonteosta YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

VNS 7/2024 vp

- Arene katsoo, että hallitus on tehnyt koulutuksen sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan osalta oikeansuuntaisia toimia, jotka edistävät YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamista.
- Hallitus on sitoutunut koulutustason nostoon, joka tukee kestävän kehityksen toimintaohjelman koulutusta koskevien tavoitteiden saavuttamista.
- Hallitus ei kuitenkaan ole sitoutunut koulutustason nostamisen resursointiin, vaan korkeakoulujen tutkintotavoitteita on kasvatettu lähes viidenneksellä vuosille 2025–2028 voimaan tulleissa sopimuksissa, vaikka samaan aikaan reaalinen julkisen rahoituksen taso on laskenut. Ilman resurssilisäyksiä koulutustason nosto tulee jäämään puolitiehen.
- Koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta olisi tarpeellista, että ammattikorkeakoulujen arvostusta ja vetovoimaa voitaisiin vahvistaa ottamalla käyttöön globaalisti tunnistetut korkeakoulujen käytössä olevat ammattinimikkeet ja oikeuden myös ammattikorkeakouluissa.
- Tutkimus- ja kehittämistoiminnan osalta hallitus on sitoutunut kiitettävällä tavalla julkisen rahoituksen kasvattamiseen. Tämä tukee kestävän kehityksen toimintaohjelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamista.
- T&K-rahoituslain mukaisia lisäpanostuksia tulisi kohdentaa suoraan korkeakouluille sekä sellaiseen tutkimus- ja kehittämistoimintaan, joka tukee aidosti pk-yrityssektorin kasvua ja kehittymistä.
- T&K-rahoituksen lisääminen ei auta tilanteessa, jossa työmarkkinoilla on pula TKI-toimintaan ja uusien teknologioiden käyttöönottoon kyvykkäästä työvoimasta.

Arene kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta. Arene keskittyy lausunnossaan kestävän kehityksen toimintaohjelman tavoitteisiin 4 ja 9, jotka kohdistustuvat vahvimmin ammattikorkeakoulujen toimintaan.

Tavoite 4. Taatan kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.

Selonteossa hallituksen tavoitteeksi on asetettu koulutus- ja osaamistaso nousevat kaikilla koulutusasteilla sekä koulutuksellisen tasa-arvon vahvistaminen. Selonteon mukaan *"hallitus on sitoutunut tekemään toimenpiteitä, joilla korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä nousisi mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä."*

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

ARENE

12.2.2025

Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta hallituksen sitoutuminen korkeakoulutettujen määrän kasvattamiseen on tärkeää niin talouskasvun, työllisyyden kuin koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamisen kannalta. Tavoitteen saavuttamisen kannalta on kuitenkin ongelmallista, ettei hallitus ole sitoutunut tavoitteen resursointiin. Selonteon mukaan hallitus on lisännyt aloituspaikkoja erityisesti kasvukeskuksiin ja työvoimapula-aloille sekä tehnyt toimia korkeakoulutuksen kasautumisen ehkäisemiseksi.

Todellisuudessa aloituspaikkalisäykset ja niiden rahoitus ovat olleet marginaalisessa osassa korkeakoulujen koulutusmäärien nostossa, vaan suurin aloituspaikkoja lisäävä efekti liittyy rahoitusmalliin sekä korkeakoulujen ja ministeriön välisiin sopimuksiin. Tutkintotavoitteiden noston myötä kasvaviin aloituspaikkamääriin ei ole kohdennettu uutta rahoitusta, vaan ennemminkin hallitusohjelmassa tehdyt perusrahoitukseen kohdennetut leikkaukset vähentävät korkeakoulujen rahoitusta. Vuosille 2025–2028 tehdyissä sopimuksissa ammattikorkeakoulujen tutkintotavoitteet kasvavat edellisestä sopimuskaudesta lähes viidenneksellä, joka tarkoittaa vuositasolla lähes 6 000 tutkintoa. Rahoituksen osalta on myös hyvä huomioida, että ammattikorkeakoulujen perusrahoitus on merkittävästi suuremmasta koulutustehtävästä noin puolet yliopistojen rahoitusta pienempi. Myöskään kasautumisen ehkäisemiseksi tehdyt toimet eivät merkittävällä tavalla helpota korkeakoulujen rahoituksellista tilannetta tai koulutustason noston tavoitetta.

Koulutuksen tasa-arvon näkökulmasta Arenen pitää tärkeänä sellaisia toimia, joilla ammattikorkeakoulutuksen arvostusta, tunnettuutta ja vetovoimaa voidaan vahvistaa. Toisen asteen ja korkeakoulujen duaalimalleihin perustuvassa koulutusjärjestelmässä nuorten koulutuspolut rakentuvat edelleen vahvasti duaalimallin omilla puolillaan ja erityisesti ammatillisten tutkinnon suorittaneille ammattikorkeakoulut ovat ylivoimaisesti yleisin väylä saavuttaa korkea-asteen tutkinto. Vaikka ammattikorkeakoulututkinnot ovat eurooppalaisen ja kansallisen luokittelun mukaisesti samanarvoisia ja -tasoisia tutkintoja yliopistotutkintojen kanssa, on niiden arvostus Suomessa monin paikoin edelleen yliopistotutkintoja heikompi. Koulutuksen arvostus yhdessä ensikertalaiskiintiöiden hidastavat siirtymiä toisen asteen opinnoista ammattikorkeakoulutukseen, jolloin opiskelijat valmistuvat työmarkkinoille liian myöhään kansallisten tavoitteiden näkökulmasta.

Ammatillisen korkeakoulutuksen asemaa voitaisiin parantaa merkittävästi antamalla niiden käyttöön eurooppalaisittain ja globaalisti tunnistetut korkeakoulutuksen tunnusmerkit, kuten maisterin ja professorin nimikkeet sekä ottamalla ammattikorkeakoulut systemaattisesti mukaan tutkijakoulutuksen suunnitteluun ja järjestämiseen. Suurimmassa osassa duaalista korkeakoulujärjestelmää toteuttavista maista ammattikorkeakoulut tai niitä vastaavat korkeakoulut ovat tasa-arvoisemmassa asemassa perinteisen yliopistojen kanssa, kun katsotaan niiden arvostusta, nimikkeistöä ja oikeuksia kouluttaa eritasoisia osaajia.

Tavoitteen nykytilan kuvauksessa myös todetaan, että *”ammatillisen koulutuksen reformin myötä kaikilla on entistä paremmat mahdollisuudet osallistua toisen asteen koulutukseen.”* Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta reformi ei ole yksin ollut hyvä uudistus, sillä erityisesti jatko-opintojen kannalta keskeisten korkeakouluopintoihin liittyvien taitojen osaaminen on heikentynyt entisestään. Ammattikorkeakoulujen opiskelijoita jo noin puolella on taustalla ammatillinen tutkinto ennen ammattikorkeakouluopintoja. Jotta kansalliset tavoitteet korkeakoulutettujen määrän

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto
Arene ry
www.arene.fi

kasvattamiseksi olisivat mahdollisia, tulisi ammatillisen koulutuksen sisältöjen tukea paremmin sellaisia osaamisia, jotka tukevat korkeakouluopintojen suorittamista.

Ammattikorkeakoulut ovat tehneet myös toimia, joilla on kasvatettu ulkomaalaisten opiskelijoiden määrää korkeakouluissa ja siten tarjota mahdollisuuden koulutusperäisen maahanmuuton lisäämiseen. Myös maahanmuuttajataustaisen väestön koulutustason nostossa ammattikorkeakoulujen rooli on yliopistoja suurempi, sillä maahanmuuttajataustaiset nuoret hakeutuvat useammin ammattikorkeakouluun kuin yliopistoon.

Tavoitteessa mainitut elinikäiset oppimismahdollisuudet jäävät hallituksen toimia kuvaavassa osiossa marginaaliseen osaan, sillä toimia elinikäisen tai jatkuvan oppimisen edistämiseksi ei tällä hallituskaudella olla tekemässä, vaan päinvastoin julkisrahoitteisen jatkuvan oppimisen rahoitusta on karsittu. Korkeakoulujen osalta karsiminen liittyy rahoitusmallin uudistamiseen, rahoituksen leikkaamiseen sekä avoimen korkeakoulutuksen hintakattojen korottamiseen, joiden tavoitteena on siirtää jatkuvan oppimisen maksuvastuuta enemmän yksilön vastuulle.

Kestävän kehityksen osalta ammattikorkeakoulut ovat tehneet yhdessä merkittäviä toimia kestävän kehityksen teemojen edistämisessä koulutuksessa ja tutkimustoiminnassa sekä hiilijalanjäljen laskennassa ja hillinnässä. Ammattikorkeakoulut ovat sopineet yhteisesti, tavoitteena on kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu vuoteen 2030 mennessä.[1] Ammattikorkeakoulut ovat myös vapaaehtoisesti lähteneet luomaan yhteistä CSRD-direktiivin inspiroimaa vastuullisuusraportointimallia.

Tavoite 9. Rakennetaan kestävää infrastruktuuria sekä edistetään kestävää teollisuutta ja innovaatioita

Tiedonannossa esitetään sekä tavoitteen 4 että tavoitteen 9 osalta toimena hallituksen sitoutuminen tutkimus- ja innovaatiorahoituksen nostamiseen 4 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteeseen liittyen hallitus on laatinut valtion T&K-rahoituksen käytön monivuotisen suunnitelman, jonka mukaisesti lisääntyvä julkinen T&K-rahoitus kohdennetaan tutkimusorganisaatioiden ja työelämän käyttöön. T&K-rahoituslain myötä tutkimus- ja kehittämistoimintaan kohdennetun rahoituksen määrä tulee kasvamaan automaattisesti vuoteen 2030 mennessä siten, että julkisen rahoituksen määrä nousisi tavoitteen edellyttämälle tasolle.

Arene katsoo, että T&K-rahoituslaki on tarpeellinen, jotta varmistamme julkisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksen kasvun myös tulevaisuudessa. Kasvava rahoitus tulee myös kohdentaa järkevällä tavalla. Parlamentaarisen TKI-työryhmän antamien suuntaviivojen mukaan T&K-rahoitusta oli tarkoitus kohdentaa myös suoraan korkeakouluille käytettäväksi niiden TKI-kyvykkyyksien vahvistamiseen. Tähän mennessä rahoitusta ei kuitenkaan ole kohdennettu lainkaan

[1] Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu – Ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma. https://arene.fi/julkaisut/kestava-vastuullinen-ja-hiilineutraali-ammattikorkeakoulu-ammattikorkeakoulujen-kestavan-kehityksen-ja-vastuullisuuden-ohjelma/

parlamentaarisen työryhmän esitysten mukaisesti suoraan korkeakouluille, vaan kaikki rahoitus on kohdennettu hankerahoituksena eri toimijoiden käyttöön.

Hallituksen toimissa kuvataan, että T&K-rahoitusta suunnataan pääasiassa kilpailullisesti esimerkiksi Business Finlandin ja Suomen Akatemian kautta. Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta Business Finlandin ja Suomen Akatemian rahoitusinstrumentit palvelevat vain osin niitä suomalaisen T&K-järjestelmän tarpeita. BF on tehnyt jonkin verran toimia, jolla mahdollistetaan pk-yrityssektorien mahdollisuuksia osallistua T&K-rahoitusten hyödyntämiseen ja myös SA on kasvattamassa vaikuttavuuden merkitystä omien rahoitustensa kriteeristössä. Isossa kuvassa tarvitsemme kuitenkin kokonaan uudenlaisia instrumentteja, joilla voimme nostaa eri uusia toimijoita T&K-toiminnan piiriin ja siten kasvattaa kehityskelpoisten innovaatioiden ja kasvupotentiaalisten yritysten määrää.

Lisäksi Arenen haluaa korostaa, että T&K-rahoituksen määrän lisääminen ei auta tilanteessa, jossa työmarkkinoilla on pula TKI-toimintaan ja uusien teknologioiden käyttöönottoon kyvykkäästä työvoimasta. Siksi T&K-rahoituksen kasvattamisen ohella tai jopa ennen TKI-panosten lisäämistä tulisi huolehtia korkeakoulutettujen määrän lisäämisestä. Esimerkiksi Suomen Pankin uunituoreessa ennusteessa nostetaan inhimillisen pääoman kehitys keskeiseksi talouskasvua ja tuottavuutta kasvattavaksi tekijäksi pitkällä aikavälillä. Suomen Pankin ennusteen perusteella nyt asetettu 50 % tavoite korkeakoulutettujen osuudesta nuorissa ikäluokissa ei riitä BKT:n kasvun turvaamiseksi.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Riitta Konkola — puheenjohtaja

Ida Mielityinen — toiminnanjohtaja